

Gweithgaredd 1

Sgrialfa Morfa Heli!

Yr offer sydd ei angen:

- Copi o 'Cyflwyniad 1: Sgrialfa Morfa Heli!' a dyfais i'w rannu gyda'r dysgwyr
- Ardal awyr agored fawr, e.e. cae ysgol neu faes chwarae
- Darn mawr o bapur a phensil neu feiro
- Clipfwrdd (dewisol)
- Rhywbeth i farcio dwy linell (e.e. sialc/conau)

I gwblhau'r gweithgaredd:

1. (Sleid 4) Mewn paru, gofynnwch i'r dysgwyr drafod:

- Beth yw Ardal Cadwraeth Arbennig (ACA)?

Ar ôl trafod, rhannwch y diffiniad ar y sleid i egluro a chadarnhau dealltwriaeth.

2. (Sleid 5) Rhannwch y cartŵn cysyniad ac anogwch y dysgwyr i ddarllen barn pob cymeriad yn ofalus a thrafod eu syniadau mewn paru. Gofynnwch:

- Pwy ydych chi'n meddwl sy'n gywir?
- A allai mwy nag un person fod yn gywir?
- Pam ydych chi'n meddwl ein bod ni'n amddiffyn yr ardaloedd hyn?
- Beth allai ddigwydd pe na bai'r ardaloedd hyn yn cael eu gwarchod?

Mae'r holl ddatganiadau yn wir: Mae Ardaloedd Cadwraeth Arbennig (ACAau) yn safleoedd cadwraeth sy'n diogelu rhywogaethau ac yn amddiffyn cynefinoedd. Mae ACAau morol yn helpu i amddiffyn cynefinoedd fel morfeydd heli a riffiau sy'n bwysig i fywyd gwyllt, gan gynnwys dyfrgwn, adar hirgoes a phlanhigion.

3. (Sleid 6) Cefnogwch y dysgwyr i adnabod ACA morol lleol ac ystyried y nodweddion y mae'n eu diogelu, megis morfeydd heli, gwastadeddau llaid, aberoedd a gwelyau morwellt.

4. (Sleid 7-8) Anogwch y dysgwyr i ddisgrifio'r hyn y gallant ei weld a thrafod pam bod y morfa heli yn cael ei ddiogelu. Cefnogwch y dysgwyr i archwilio lleoliad y morfa heli agosaf iddynt.

5. (Sleid 9) Adolygwch beth sydd ei angen mewn cynefin allweddol gyda'r dysgwyr: bwyd, dŵr, lloches a gofod. Gofynnwch i'r dysgwyr feddwl am symudiadau i gynrychioli bwyd, dŵr a lloches (e.e. bwyd = dwylo ar y geg; dŵr = dwylo'n gwneud patrwm tonnau; a lloches = dwylo wedi'u clymu dros eu pen). Esboniwch i'r dysgwyr fod poblogaethau bywyd gwyllt mewn morfeydd heli yn amrywio'n barhaus mewn ymateb i amrywiaeth o ffactorau (cyfyngol), e.e. dim digon o fwyd, dŵr neu loches.

6. (Sleid 10) Gofynnwch i bob dysgwr gyfrif yn uchel mewn dilyniant ailadroddus: "1,2,3,4,1,2,3,4..." nes bod gan bawb rif. Gofynnwch i'r holl ddysgwyr a ddywedodd "1" i sefyll y tu ôl i'r 'llinell crancod' gyda'r holl rifau eraill y tu ôl i'r 'llinell gynefin'. Dylid gosod y ddwy linell oddeutu 10 metr ar wahân. Bydd dysgwyr y tu ôl i'r llinell crancod yn 'grancod gwyrdd', tra bydd dysgwyr y tu ôl i'r llinell gynefin yn cynrychioli'r tair elfen hanfodol mewn cynefin da (bwyd, dŵr a lloches). Bydd angen i'r crancod ddod o hyd i fwyd, dŵr a lloches er mwyn goroesi.

7. Cofnodwch nifer y crancod ar ddechrau'r gweithgaredd ar ddarn mawr o bapur. Parhewch i gofnodi poblogaeth y crancod ar ddiwedd pob rownd, am oddeutu 12 rownd.

8. Ar ddechrau pob rownd, dylai'r ddau grŵp (crancod a chydannau cynefin) wynebu i ffwrdd oddi wrth ei gilydd. Gofynnwch i bob dysgwr ddewis un elfen gynefin, ac ar yr alwad, ("Un, dau, tri, crancod!"), bydd pob cranc ac elfen gynefin yn troi i wynebu'r grŵp arall, gan ddangos yn glir un arwydd i rannu angen cynefin. Pan fydd crancod yn gweld yr elfen gynefin sydd ei hangen arnynt (dysgwr arall sydd â'r un arwydd), maen nhw'n rhedeg at y dysgwr hwnnw ac yn dod â'r 'bwyd,' 'dŵr,' neu'r 'lloches' yn ôl i'r llinell crancod. Mae 'cipio' elfen gynefin yn cynrychioli'r cranc yn diwallu ei anghenion yn llwyddiannus ac yn atgenneddu o ganlyniad. Mae unrhyw granc sy'n methu â dod o hyd i'w elfen gynefin ddewisol yn methu â goroesi ac o ganlyniad yn gorfod symud i'r llinell gynefin. Atgoffwch y dysgwyr na allant newid yr hyn maen nhw'n chwilio amdano yn ystod y rownd.

9. Ar ôl i'r dysgwyr chwarae 6 rownd, cyflwynwch ysglyfaethwr, fel crêyr glas, i'r gêm. Gall yr ysglyfaethwr dagio crancod pan fyddant yn mynd tuag at eu cydran gynefin yn unig. Os yw'r ysglyfaethwr yn tagio cranc, mae'n ei hebrwng yn ôl i'r ffau a bydd y cranc yn newid rôl ac yn dod yn ysglyfaethwr ar gyfer y rownd nesaf.

10. Yn y rownd olaf, efallai yr hoffech ofyn i bob dysgwr ar linell y gydran gynefin i droi o gwmpas heb wneud unrhyw arwydd cynefin. Gall hyn gynrychioli llygredd amgylcheddol neu ddinistr cynefinoedd.

11. Ar ddiwedd y 12 rownd, dewch â'r holl ddysgwyr at ei gilydd i drafod y gweithgaredd.

- Beth wnaethon nhw sylwi?
- Beth sydd ei angen ar anifeiliaid i oroesi?
- Beth ddigwyddodd i'r boblogaeth crancod dros amser?
- Anogwch y dysgwyr i ddisgrifio'r hyn y gallant ei weld a thrafod pam bod y morfa heli yn cael ei ddiogelu.
- Sut wnaeth nifer y crancod amrywio?
- Sut effeithiodd cyflwyno ysglyfaethwr ar y boblogaeth crancod?
- Pam mae cynefin da yn bwysig i anifeiliaid?

TASG
YCHWANEGOL
Dewisol

(Sleid 11) Defnyddiwch y data a gasglwyd yn ystod y gweithgaredd i greu graff i ddangos sut mae poblogaeth crancod gwyrdd wedi newid dros amser. Yna, dadansoddwch unrhyw dueddiadau rydych chi'n arsylwi.

TASG
YMCHWIL
Dewisol

Heriwch y dysgwyr i ymweld â gwefan Ymddiriedolaeth Natur Gogledd Cymru - www.tiramor.cymru/morfeyddheli (Adnodd 1) i ddarganfod sut i adnabod crancod gwyrdd, ble mae nhw'n byw, beth mae nhw'n ei fwyta, a sut mae nhw'n goroesi yn eu cynefin

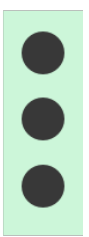

Sgrialfa Morfa Heli!

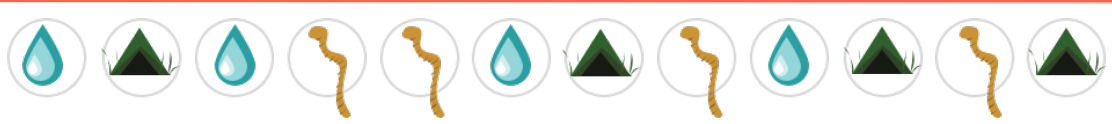
LLINELL GRANCOD

TUA 10M

FFAU YSGLAFETHWR

ELFEN GYNEFIN
BWYD/DŴR/LLOCHES

PECYN ATHRO

Pwnc: Morfeydd Heli

CC: 2/3